

واکاوی تربیت جنسی در سایه برنامه درسی رسمی و غیررسمی: مطالعه‌ای پدیدارشناسی

An Exploration of Sexual Education under Formal and Informal Curricula: A Phenomenological Study

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۱۲/۱۰؛ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۶/۰۵

F. Rahmati
M. Dehghani (Ph.D)
S. Yazdankho

فاطمه رحمتی^۱

مرضیه دهقانی^۲

سوگل یزدانخو^۳

Abstract: This study aimed to elucidate the role of formal and informal curriculum components in the sexual education of elementary school girls in Sarableh city, employing a qualitative approach based on descriptive phenomenology. The data were collected through semi-structured interviews with 15 purposively selected elementary school teachers from Sarableh city. Utilizing Colaizzi's seven-step strategy, the components of formal and informal curricula were categorized into 13 subthemes and four overarching themes: peers, family, school factors, and media. The findings indicate that, in the sexual education of elementary school girls, the most influential subthemes were sexual behavior observation, the taboo nature of sexual issues, sheltered upbringing, duality in the behavior of sexual education learners, and the easy accessibility of the Internet.

چکیده: مقاله حاضر با هدف تبیین نقش مؤلفه‌های برنامه درسی رسمی و غیررسمی در تربیت جنسی دانش‌آموزان دختر دوره ابتدایی شهرستان سرابله با رویکرد کیفی به روش پدیدارشناسی توصیفی انجام شد. داده‌ها در این پژوهش با استفاده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با ۱۵ نفر از معلمان دوره ابتدایی شهرستان سرابله که به شیوه هدفمند انتخاب شدند، جمع‌آوری شد. براساس راهبرد هفت مرحله‌ای کلایزی، مؤلفه‌های برنامه درسی رسمی و غیررسمی در ۱۳ زیرمضمون و چهار مضمون کلی همسالان، خانواده، عوامل مدرسه و رسانه طبقه‌بندی شد. نتایج پژوهش حاکی از آن است که در تربیت جنسی دانش‌آموزان دختر دوره ابتدایی به ترتیب زیرمضمون‌های مشاهده رفتارجنسی، تابو بودن مسائل جنسی، تربیت گلخانه‌ای، وجود دوگانگی در رفتار متربیان تربیت جنسی و سهل الوصول بودن اینترنت نقش بیش‌تری را ایفا می‌کنند.

Keywords: formal and informal curriculum, sexual education, family, peers, cyberspace, phenomenology

کلیدواژه‌ها: برنامه درسی رسمی و غیررسمی، تربیت جنسی، خانواده، همسالان، فضای مجازی، پدیدارشناسی

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران، ایران

fatemeh.rahmati74@ut.ac.ir

۲. دانشیار رشته مطالعات برنامه درسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ایران (نویسنده مسئول)

dehghani_m33@ut.ac.ir

syazdankhoo@ut.ac.ir

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه

مقدمه

نظام آموزش و پرورش، به عنوان یکی از ارکان اساسی هر جامعه، نقش مهم و تأثیرگذاری در روند رشد و پیشرفت کشور بر عهده دارد (Dehghani, 2023). با توجه به این جایگاه حیاتی، باید توجه داشت که بخش زیادی از یادگیری دانش‌آموزان فراتر از چارچوب برنامه درسی رسمی اتفاق می‌افتد؛ یادگیری‌هایی که از دل تجربه‌های زیسته و تعاملات غیررسمی شکل می‌گیرند و در تکوین شخصیت، نگرش و رفتار آنان نقشی اساسی ایفا می‌کنند (Thomas & Booth-McCoy, 2020) و به مجموعه یادگیری‌ها و آموخته‌هایی گفته می‌شود که در چهارچوب کتاب‌های مدارس تشکیل نمی‌شود بلکه بعنوان مکمل آنها عمل می‌کند که شامل فوق‌برنامه و فعالیت‌های اجتماعی- تربیتی می‌باشد که فاقد برنامه‌ریزی نیست بلکه مانند برنامه درسی رسمی محتوا و هدف دارد که در بحث اجرای آن، شرایط رشد متربیان در نظر گرفته می‌شود، اما با توجه به دنیای جهانی شده امروز برخلاف برنامه درسی رسمی گستره‌ای از محیط داخل تا آن سوی مرزها را دربرمی‌گیرد (Mosapoor et al, 2017). از آنجایی که کودکان در سن ۷ سالگی و بعد از آن اطلاعات نادرست و تجربیات غلط جنسی را که از طریق همسالان و شبکه‌های اجتماعی به دست می‌آورند و با همدیگر به اشتراک می‌گذارند (Porhadian & Qarabaghi, 2019)؛ بنابراین نقش برنامه درسی رسمی و غیررسمی در تربیت کودکان در ابعاد مختلف از جمله تربیت جنسی اهمیت می‌یابد.

بسیاری از مسائل جنسی (ویژگی‌های روابط سالم و ناسالم، شیوه‌های فرزند داشتن، تجاوز جنسی، سوءاستفاده جنسی) که در بزرگسالی رخ می‌دهند ریشه در دوران کودکی فرد دارد (Etemadizadeh & Nouri, 2019). در نتیجه، به تربیت جنسی در فرایند تعلیم و تربیت و رشد کودکان به عنوان یکی از جنبه‌های مهم تربیتی، نباید زودتر یا دیرتر پرداخته شود و باید به موقع انجام گیرد (Guderzi, 2017). در جوامع سنتی از جمله جامعه ما، به دلیل وجود سوء تفاهم و ابهامات از لحاظ نظری، فکری، فرهنگی و اجرایی در رابطه با تربیت جنسی و آموزش ناکافی جنسی، زمینه برای بروز معضلات اجتماعی نسل جوان در آینده مانند نرخ بالاتر رابطه جنسی، عفونت‌های منتقل شده و افزایش حاملگی برنامه‌ریزی نشده (Cotter, 2021) فراهم می‌شود و به همین دلیل تربیت جنسی به عنوان یکی از چالش‌برانگیزترین و مهم‌ترین موضوعات تربیتی مطرح است (Amini et al, 2011). از آنجایی که نقش حیاتی نهاد

واکاوی تربیت جنسی در سایه برنامه درسی رسمی و غیررسمی: مطالعه ای پدیدارشناسی

تربیت آن است که کودکان را برای پذیرش نقش و مسئولیت در همه ابعاد زندگی در بزرگسالی، بخصوص بعد جنسی آماده کند (Etemadizadeh & Nouri, 2019). بنابراین برنامه‌های آموزش جامع جنسی مبتنی بر مدرسه می‌تواند رفتار جنسی پرخطر اولیه را در نوجوانان کاهش دهد (Grossman et al, 2014) بسیاری از پژوهش‌های صورت گرفته پیرامون بحث تربیت جنسی و مؤلفه‌های برنامه درسی رسمی و غیررسمی به نقش عوامل مختلف از جمله؛ نگرش و عملکرد والدین (Nadeem et al, 2021; Onyeodi et al, 2022; Jin, 2021 محیط خانه و ارتباط والدین با فرزندان (He, 2022; Ullman et al, 2021; Torbati et al, 2020; Goli & Mohammadi Ahmad Abadi, 2019) بعنوان زیرمضمون‌های مضمون خانواده که در تربیت جنسی دانش‌آموزان نقش دارند اشاره کرده‌اند. در رابطه با مضمون مدرسه مطالعاتی دیگر به بررسی نقش زیرمضمون‌های ارتباط معلم با دانش‌آموز (Lodge et al, 2022)، نگرش و بینش معلمان (Pillay, 2022; Espinosa & Barraza, 2021; Ghadiriyānpour et al, 2021; saeedy rezvani, 2018 و محیط فیزیکی مدرسه (Hashemi et al, 2016; Mohebi Amin et al, 2016) در تربیت جنسی دانش‌آموزان پرداخته‌اند.

همچنین در برخی دیگر از پژوهش‌ها، پژوهشگران به نقش رسانه (Ardiana & Khalajabadi farahani, 2019; Mobaraki & sharafi, 2019; Loekito, 2019) و نقش همسالان (Olson, 2022; Aihie & Okei, 2022; farajian & honarparvaran, 2017) در تربیت جنسی دانش‌آموزان اشاره کرده‌اند. در بررسی و مطالعه پژوهش‌های انجام شده (Gonick & Conrads, 2022; Ghalavannd, 2023; Guderzi, 2021; mohamad baygi, 2019) برنامه درسی غیررسمی یکی دیگر از عوامل تأثیرگذار بر تربیت جنسی بوده که رفتارها، نگرش‌ها، ارزش‌ها و آگاهی‌های خاصی را در دانش‌آموزان به وجود می‌آورد.

بررسی پژوهش‌های انجام شده نشان داد بیشتر تمرکز بر واکاوی نقش عوامل گوناگون در تربیت جنسی بوده است و تعداد محدودتری پژوهش به صورت مستقیم و ویژه به نقش مؤلفه‌های برنامه درسی رسمی و غیررسمی در تربیت جنسی با تمرکز بر دانش‌آموزان دوره ابتدایی انجام شده است. با توجه به پژوهش‌های (Kamaie & karamollahi, 2023; Ghalavannd, 2023; Saeedy Rezvani, 2020) به نظر می‌رسد تربیت جنسی در سیستم

آموزش و پرورش کشور ایران به صورت رسمی وجود ندارد و همچنین مطرح کردن مسائل مربوط به تربیت جنسی با توجه به فرهنگ جامعه ما و سنتی بودن اکثریت خانواده‌ها تابو قلمداد می‌شود. همچنین رفتارهایی که کودکان در سنین ابتدایی از خود نشان می‌دهند، حاکی از آن است که دانش‌آموزان اطلاعات مربوط به تربیت جنسی را از منابع اطلاعاتی دیگر که غیررسمی هستند، کسب می‌کنند. بنابراین تربیت جنسی را از آن جهت می‌توان در زمره یادگیری غیررسمی دانست که نه تنها در برنامه‌های آموزشی رسمی گنجانده نشده بلکه حتی مطرح کردن آن از سوی مجربان آموزشی در مدارس به نظر می‌رسد در مقابل با اهداف برنامه‌های درسی بوده و حتی می‌تواند با مواجهه از سوی خانواده‌ها روبرو شوند. لذا تربیت جنسی از آن دسته از موضوعات تربیتی است که عناصر برنامه درسی نقش بسزایی بر آن دارند و در واقع این عناصر است که بعنوان جعبه سیاه آموزشی در نظر گرفته می‌شود که آشکار نیست اما اطلاعات مهمی را شامل می‌شود. محقق بعنوان معلم در مدرسه دخترانه، ناظر بر رفتارهای جنسی تعدادی از دانش‌آموزان بود که طی این اتفاقات اولیا مدرسه برخورد و راهکار مناسبی را به این کودکان در رابطه با رفتارشان ارائه ندادند و با برخورد تند از دانش‌آموزان تعهد کتبی گرفتند. از آنجایی که دوره ابتدایی یکی از مهمترین دوره‌های تحصیلی در تمامی نظام‌های آموزش و پرورش جهان است و نقش مهمی در رشد معانی و مفاهیم اموری که دانش‌آموز در زندگی روزمره با آن‌ها روبه رو است را دارد (Khavari et al, 2023). از این رو محقق در پی این بود که منابع اطلاعاتی غیررسمی که در یادگیری رفتارهای جنسی دانش‌آموزان دوره ابتدایی نقش دارند را بیابد. با توجه مطالعه پژوهش‌های انجام شده (Ghalavannd, 2023; Ghadiriyanpour et al, 2021; Etemadizadeh, Hedayatallah & Nouri, 2019) خلاء پژوهشی در زمینه نقش مؤلفه‌های برنامه درسی رسمی و غیررسمی در تربیت جنسی دانش‌آموزان دوره ابتدایی وجود دارد، بنابراین هدف پژوهش حاضر، تبیین نقش مؤلفه‌های برنامه درسی رسمی و غیررسمی در تربیت جنسی دانش‌آموزان دختر دوره ابتدایی شهرستان سرابله می‌باشد. دغدغه محقق، پاسخ به این سؤالات است که تبیین نقش مؤلفه‌های برنامه درسی رسمی و غیررسمی در تربیت جنسی دانش‌آموزان دختر دوره دوم ابتدایی چگونه است؟ و کدام یک از این مولفه‌ها نقش بیشتری را در تربیت جنسی دانش‌آموزان دختر براساس نظر معلمان ایفا می‌کنند؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر با توجه به ماهیت موضوع تحقیق و هدف آن، پژوهشی کیفی می باشد که در آن از راهبرد پدیدارشناسی توصیفی استفاده شده است؛ این شیوه پژوهشی به ویژه برای مطالعاتی مناسب است که در پی دستیابی به درکی عمیق تر از تجربه ها و نگرش های افراد نسبت به پدیده ها و مسائل خاص هستند (Dehghani & Fakhar, 2025) در این راستا، پژوهشگر تلاش کرد تا بدون دخالت نظرات شخصی خود، صرفاً به تحلیل و بازنمایی تجربه ها و گفته های مشارکت کنندگان بپردازد و هدف اصلی او کشف، توصیف و تبیین داده ها از منظر افراد مشارکت کننده بود (Dehghani, 2024). میدان تحقیق شامل معلمان خانم شاغل در مدارس دخترانه دولتی دوره ابتدایی شهرستان سرابله در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۰ است. نمونه گیری در این پژوهش بصورت هدفمند با بکارگیری راهبرد ملاک محور می باشد. ملاک انتخاب نمونه پژوهشی، انتخاب معلمانی که تجربه مواجه شدن با رفتارهای جنسی در دانش آموزان دوره ابتدایی مدارس دخترانه و تمایل به شرکت در پژوهش داشتند، می باشد.

جدول ۱: فهرست مشخصات اعضای نمونه

کد	پایه تدریس	تحصیلات	سابقه خدمت	کد	پایه تدریس	تحصیلات	سابقه خدمت
۱	چهارم	کارشناسی ارشد مشاوره	۷ سال	۹	ششم	کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی	۵ سال
۲	پنجم	کارشناسی ارشد آموزش ابتدایی	۲ سال	۱۰	چهارم	کارشناسی ارشد مشاوره خانواده	۲ سال
۳	پنجم	کارشناسی علوم تربیتی	۳ سال	۱۱	پنجم	کارشناسی روانشناسی عمومی	۳ سال
۴	اول	کارشناسی ارشد علوم تربیتی	۹ سال	۱۲	چهارم	کارشناسی تربیت بدنی	۳ سال
۵	چهارم	کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی	۱۰ سال	۱۳	ششم	کارشناسی مدیریت آموزشی	۶ سال

کد	پایه تدریس	تحصیلات	سابقه خدمت	کد	پایه تدریس	تحصیلات	سابقه خدمت
۶	چهارم	کارشناسی ارشد زبان انگلیسی	۸ سال	۱۴	چهارم	کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی	۱۰ سال
۷	ششم	کارشناسی علوم تربیتی	۱ سال	۱۵	پنجم	کارشناسی علوم تربیتی	۵ سال
۸	ششم	کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی	۱۲ سال				

در شیوه جمع‌آوری اطلاعات از ابزار مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته استفاده شد که سؤالات مصاحبه بعد از تأیید دو تن از متخصصین این حوزه و عدم امکان مصاحبه حضوری با مصاحبه‌شوندگان، در بستر فضای مجازی و در قالب تماس صوتی از طریق شبکه اجتماعی واتساپ صورت گرفت که روایت مصاحبه‌شوندگان به‌صورت رد و بدل کردن فایل صوتی بین پژوهشگر و مصاحبه‌شوندگان ثبت و ضبط شد که زمان انجام هر مصاحبه بین ۶۰ تا ۹۰ دقیقه به طول انجامید. در ابتدای کار به هریک از مصاحبه‌شوندگان اطمینان داده شد روایت‌ها فقط جهت انجام کار پژوهشی است و به‌صورت محرمانه باقی خواهد ماند و اسامی به‌صورت مستعار ذکر شده است. در این پژوهش، محقق پس از مصاحبه دهم به اشباع نظری داده‌ها دست‌یافت، لذا جهت اعتباربخشی به یافته‌ها، مصاحبه تا پانزدهمین نفر ادامه پیدا کرد.

پس از انجام مصاحبه، به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از راهبرد هفت مرحله‌ای کلایزی استفاده گردید که بلافاصله روایت‌های مصاحبه‌شوندگان به دقت گوش‌داده شد و عین عبارات ابتدا به صورت کتبی و سپس در نرم افزار ورد تایپ گردید و چندین بار توسط محقق روایت‌ها بازخوانی شد. بعد از استخراج جملات مهم و معنی‌دار مرتبط با موضوع پژوهش، عبارت‌های مهم در صفحه‌ای مجزا یادداشت گردید. در گام چهارم محقق مفاهیم استخراج‌شده را بر اساس تشابه در خوشه‌ای از مقولات قرارداد که با ادغام تم‌های متفاوت بر اساس مفاهیم مشترک و استخراج توصیفات جامع‌تری مربوط به پدیده در قالب مضمون

واکاوای تربیت جنسی در سایه برنامه درسی رسمی و غیررسمی: مطالعه ای پدیدارشناسی

کلی و زیرمضمون تلفیق گردید. در ششمین گام مقوله‌های دسته‌بندی‌شده بر اساس هدف پژوهش به چهار محور اساسی به‌صورت بیان گویا تقسیم‌بندی شد و در مرحله آخر، نتایج به شرکت‌کنندگان جهت اعتبارسنجی یافته‌ها بازگردانده شد.

در تحقیق حاضر از چهار محور کاربردی بودن، ارزش واقعی، تداوم و مبتنی بر واقعیت بودن جهت انجام روایی و پایایی استفاده گردید (Ebrahimi & Dehghani, 2021). در بعد کاربردی بودن محقق سعی کرد معلمانی را که در مدرسه دخترانه دوره ابتدایی مشغول به تدریس هستند، برگزیند تا به این هدف که نتایج این تحقیق در مکان و گروه‌های دیگر نیز قابل بکارگیری باشد، دست یابد. ارزش واقعی براساس تایید مصاحبه‌های مکتوب شده که از طریق ارسال در واتساپ توسط معلمان مشارکت‌کننده در پژوهش، محقق شد. ثبات زمانی مشخص گردید که در فرایند مصاحبه مشارکت‌کنندگان پاسخ‌های مشابه‌ای به یک سوال ثابت که در قالب‌های متفاوت پرسیده می‌شد، دادند. در نهایت در بعد آخر که سنجش مبتنی بر واقعیت بودن پژوهش بود، پژوهشگر در طی مصاحبه تلاش کرد تا هیچگونه جهت‌گیری یا تعصب در رابطه با پدیده موردنظر قبل و بعد مصاحبه نداشته باشد. بنابراین اولین سوالی که از مشارکت‌کنندگان پرسیده شد این بود که: "برداشت و تجربه خود را از آموزش تربیت جنسی به دختران در دوره ابتدایی در مدرسه بیان کنید همچنین موانع و چالش‌هایی که بر سر راه آموزش تربیت جنسی در مدارس قرار دارند چه چیزهایی می‌تواند باشد". و پاسخ‌هایی که هر کدام از مشارکت‌کنندگان به این سوال می‌دادند، مبنای سوالات بعدی پژوهشگر قرار می‌گرفت و پژوهشگر در کم و زیاد کردن سوالات اختیار داشت. در انتهای فرایند مصاحبه از مشارکت‌کنندگان خواسته شد که اگر در حین مصاحبه نکته یا مطلبی را فراموش کردند، می‌توانند از طریق ویس در واتساپ پژوهشگر را از آگاه نمایند.

یافته‌های پژوهش

سوال اول پژوهش: شناسایی مؤلفه‌های برنامه درسی رسمی و غیررسمی در تربیت جنسی دانش‌آموزان دختر دوره ابتدایی

در پاسخ به سوال اول پژوهش، یافته‌ها نشان می‌دهد مؤلفه‌های برنامه درسی رسمی و غیررسمی در تربیت جنسی دانش‌آموزان دختر در دوره دوم ابتدایی را می‌توان در ۱۳

زیرمضمون و چهار مضمون کلی طبقه‌بندی کرد. مضامین کلی به‌دست‌آمده عبارت‌اند از: همسالان، خانواده، عوامل مدرسه و رسانه که در ادامه هریک از این مضامین به همراه زیر مضامین آن تشریح می‌شود.

جدول ۲: مولفه‌های برنامه درسی رسمی و غیررسمی در تربیت جنسی

مضمون	زیر مضمون	روایت مصاحبه‌شوندگان
همسالان	ارتباط با جنس مخالف	- اونروز رفتیم محمدکیان رو دیدیم و براش گل خریدیم، سارا هم پسری رو دوست داره (کد ۹).
	ارتباط با همجنس	- نکته دیگر که ما با این معضل روبه‌رو شدیم، ارتباط دختران با جنس مخالف نیست بلکه فاجعه بزرگ‌تر ارتباط دختران با دختران و همجنسان خودشان است. که در بچه‌های مقطع پایین‌تر ارتباطشان با هم‌جنسشان است و ما می‌بینیم نسبت به قدیم گرایش بچه‌ها به همجنسان خودشان بیشتر شده است (کد ۳).
	مشاهده رفتارهای جنسی همسالان	- یک روز که داشتم می‌رفتم سر کلاس دیدم که ۳-۴ نفر از دانش‌آموزان کلاس دوم روی همدیگر خوابیده بودند و شلوارهایشان را بازکرده بودند و یک سری حرکات زشت رو انجام می‌دادند (۱). - یک سال که در مدارس چندپایه مدیرآموزگار بودم و مدارس مختلط بودند، بعضی مواقع دانش‌آموزان پسر رفتارها و حرکات جنسی را انجام می‌دادند که برای دختران ترس‌آور بود. (۱).
	قلدری جنسی	- در این مدرسه دختر و پسر کلاس ششم مختلط بودند که چندین بار دختران توسط پسرها به صورت‌های مختلف مورد مزاحمت قرار می‌گرفتند (کد ۱). - دونفر از بچه‌ها در نقش سرباز بودند ک آن دونفر دانش‌آموز به زور شلوار یکی از دانش‌آموزان را در میارند (کد ۲). - خانم یک نفر این کار رو انجام داد و ما تحریک شدیم به سینه‌های همدیگر دست بزنیم (۸).
خانواده	تابو بودن مسائل جنسی	- مسئله دوم بحث خانواده‌ها مطرح بود که وقتی با آنها درباره تربیت جنسی و آموزش متناسب با سن بچه‌ها صحبت کردم می‌گفتند که تربیت جنسی و آموزش آن زشت است (۱). - در جلسه‌ای که با اولیا داشتم و در مورد آموزش نقاط خصوصی دانش‌آموزان و ارتباط آن‌ها با جنس مخالف صحبت کردم. تعدادی از

مضمون	زیر مضمون	روایت مصاحبه‌شوندگان
		والدین در برابر من جبهه گرفتند که اینگونه صحبت با بچه‌ها زشته و باعث می‌شود سر و گوششون باز بشه (۴).
ایمن نبودن خانواده		- چون همیشه در هر مدرسه و در هر کلاسی چندین نفر هستند که رابطه با این مسائل بیشتر سروکار دارند و یا بیشتر دیدند و یا در جو خانوادگی‌شون در رابطه با این مسائل صحبت شده است. مثلاً موردی که یکی از همکاران تعریف می‌کرد این بود که یکی از دانش‌آموزان رابطه زناشویی پدر و مادرش رو دیده بود و برای دوستانش در مدرسه تعریف می‌کنه و با همدیگر در این رابطه صحبت می‌کنند. (۱)
عدم آگاهی از مراحل رشد و تحولات روحی سن بلوغ		- من بار اول که پریدم کلاً ترسیده بودم چون از قبل هیچی نمیدونستم به خواهر بزرگترم گفتم برام توضیح داد آروم شدم بعد بهم گفت چکار کنم و وسایل بهم داد (۵). - دوستم دخترش پرید که شده بود گفت اول براش توضیح دادم که وارد یه مرحله دیگه از زندگی شدی خانم‌تر شدی و این اتفاق یه چیز طبیعی هست باهم خرید رفته بودن پراش لباس زیر قشنگ و نوار بهداشتی و اینا گرفته بودن به سلیقه خودش بعد کیککی براش درست کرده بود و یه کادو بهش داده بود (۵).
تربیت گلخانه‌ای		- اما بعد مدتی مادر یکی از بچه‌ها خیلی ناراحت شد و اصلاً رابطه دوستانه فرزندشو با اون دانش‌آموز که از این حرفا زده کاملاً قطع کرد (۴). - یکی از دخترهای کلاس پنجم می‌گفت وقتی که به مامانم گفتم درراه مدرسه به خانه که می‌اومدم دوتا پسر موتوری بهم تیکه انداختن، از اون موقع به بعد نداشت که من تنها و با دوستانم به مدرسه برم و هر بار خودش من رو به مدرسه می‌رساند. (کد ۲)
گورستان بلوغ		- مثلاً من بارها شنیدم گفتند: دختری که زود پرید بشه، دختر بی ادبیه و زنان دیگه می‌گویند که این دختر بی حیاست به نحوی که نگرانی اکثر والدین این است که دخترشان زود پرید نشود و یا باسن و سینه‌هاش رشد نکنند که متهم به بی حیایی دخترانشان شوند (۴).

مضمون	زیر مضمون	روایت مصاحبه‌شوندگان
رسانه	سهل الوصول بودن اینترنت	- الان که جامعه نسبت به زمان ما متفاوت شده است و دسترسی به رسانه، اینترنت راحت‌تر شده و بچه‌ها می‌توانند خیلی از مسائل را راحت سرچ کنند. یکی از همکارانم می‌گفت که یکبار دخترم بهم گفته که همکلاسیش بهش گفته بره اینترنت و سریال ترکی دانلود کنه که پسر چه جوری با دختر دوست می‌شه (۳). - یکی از والدین می‌گفت که یکبار رفتم تو تاریخچه گوگل و دیدم که دخترم یه سری کلمات که قسمت خصوصی بدن می‌شن رو جستجو کرده وقتی که باهاش صحبت کردم، گفته بود که دوستم در مدرسه بهم گفته این کلمات رو بزن داخل اینترنت تا عکسشون برات بیاره. (۶).
عوامل مدرسه	عدم آگاهی معلمان از نحوه انتقال مفاهیم تربیت جنسی	- خودمم معاون دبیرستان بودم یه شاگرد داشتم که می‌گفت عموش نسبت بهش نیت بد داره، من اون موقع تازه سال اول کاریم بود واقعاً نمیدونستم باید چکار کنم (۵).
	وجود دوگانگی در رفتار مربیان تربیت جنسی	- واقعیت این است که ما چون در جامعه‌ای هستیم که این مسائل تربیت جنسی را نمی‌توانیم بپذیریم. وقتی که دانش‌آموزان کلاس پنجم مدرسه رفته بودند نمازخانه و به بدن همدیگه دست زده بودند، به مدیر مدرسه گفتم که براشون درباره تربیت جنسی صحبت کنیم، واکنش تندی نشان دادند و گفتند که به هیچ وجه در این مورد صحبت نمی‌کنیم. (۳).
	فضای فیزیکی نامناسب	- یک روز یکی از بچه‌ها بهم گفت که خانم، فلانی و فلانی رفتن تو دستشویی‌ها، لب همو بوسیدن (۴).

مضمون ۱: همسالان

همسالان به عنوان یکی از عامل‌های برنامه درسی پنهان به دلیل ارتباط نزدیک، شرایط سنی و رشدی نسبتاً مساوی که با یکدیگر دارند در تربیت جنسی همدیگر نقش دارند. یافته‌های این تحقیق حاکی از آن است که عمده‌ترین نقش همسالان در تربیت جنسی به ترتیب شامل؛ ارتباط با جنس مخالف، ارتباط با همجنس، مشاهده رفتارهای جنسی و قلدری جنسی با یکدیگر است. معلم با کد (۷) در این رابطه می‌گوید:

واکاوای تربیت جنسی در سایه برنامه درسی رسمی و غیررسمی: مطالعه ای پدیدارشناسی

"نقش همسالان در این سن خیلی مهم است و دانش‌آموزان بیشترین تأثیر را از دوستانشان می‌گیرند، شعری در این رابطه است که می‌گوید: «اول بگو با کی دوستی، تا من بدانم تو کیستی.»"

۱-۱- ارتباط با جنس مخالف

نقش ارتباط با جنس مخالف در تربیت جنسی دانش‌آموزان دختر دوره دوم ابتدایی، به عنوان یک عامل ضروری شناخته شد. دانش‌آموزان در دوره دوم ابتدایی به خصوص در پایه‌های پنجم و ششم جهت هم‌رنگ شدن با همسالان و تحت تأثیر قرار گرفتن جو حاکم و طرد نشدن از گروه همسالان، اغلب در این دوره اقدام به دوست شدن با جنس مخالف می‌کنند. همچنین این مفهوم در ذهن بچه‌هایی که پارت‌تر نداشتند متبادر می‌گشت که:

"من اگر پارت‌نر نداشته باشم، دوستانم من را یک فرد امل می‌دانند و مسخره‌ام می‌کنند."

معلم با کد ۸ از نقش کلیدی همسالان می‌گوید:

"من دانش‌آموز دختری داشتم که گریه می‌کرد من چرا دوست پسرن دارم و همه دوستانم،

دوست‌پسر دارند و من را مسخره می‌کنند"

در روایت دیگر معلم با کد (۹) می‌گوید:

"دانش‌آموزی داشتم که تعریف می‌کرد کدام یک از دوستانش با کدام پسر دوست است، و

اسامی رو که تک به تک گفت اکثریت کلاس دوستی با جنس مخالف داشتند."

۱-۲- ارتباط با همجنس

دانش‌آموزان در دوران ابتدایی در مقایسه با دوره‌های بالاتر به دلیل کنجکاوای نسبت به اندام تناسلی، بدن خود و مقایسه آن با بدن دیگری، تمایل به ارتباط و لمس بدن یکدیگر را دارند. معلمان در این پژوهش معتقد بودند دانش‌آموزان کنونی با موردی تحت عنوان گرایش به همجنس روبه‌رو هستند. معلم با کد (۶) در این رابطه می‌گوید:

"امسال تعدادی از دانش‌آموزان پایه ششم یک سری حرکات با بدن خود انجام داده بودند

و به سینه‌های همدیگر دست‌زده بودند».

همچنین معلمان معتقد بودند که تعدادی از دانش‌آموزان رفتارهای جنسی و تمایل به همدیگر را از طریق بازی با همسالانشان فرامی‌گیرند. معلم با کد (۲) می‌گوید:

«بچه‌ها گفتند داشتند بازی به اسم قلعه قلعه رو انجام می‌دادند و دو نفر از بچه‌ها در نقش سرباز بودند که آن دو دانش‌آموز شلوار یکی از دانش‌آموزان را در می‌آوردند.»

۳-۱- مشاهده رفتارهای جنسی

در این دوره سنی، بسیاری از یادگیری‌های دانش‌آموزان از طریق مشاهده و دیدن رفتارها صورت می‌گیرد. که دانش‌آموزان با مشاهده حرکات جنسی همسالان، رفتارهای پرخطر جنسی مانند رابطه دهانی (Alborzi et al, 2019) را یاد می‌گیرند و آن را تکرار می‌کنند، معلم با کد (۴) در این رابطه اظهارنظر می‌کند که یادگیری که از طریق مشاهده رفتار اتفاق می‌افتد در ذهن ماندگارتر است و در این دوران دانش‌آموزان رفتارهای همسالان را به‌خوبی به ذهن می‌سپارند و از اتفاقی که در کلاسشان رخ داده است می‌گویند:

«یک روز یکی از بچه‌ها بهم گفت که خانم، فلانی و فلانی رفتن تو دستشویی‌ها و لب همدیگر را بوسیدند، روز بعد اکثر دانش‌آموزان کلاس این رفتار رو انجام دادند و به‌صورت یک بیماری واگیر تکرار این رفتار نابهنجار در مدرسه پخش شد.»

معلم دیگر با کد (۵) در این رابطه روایتی را از کلاسش تعریف می‌کند:

«یه سال دانش‌آموز ابتدایی داشتیم که کلاس دوم یا سوم بود، می‌گفت که شب‌ها پدر و مادرم رو می‌بینم الان منم دوست دارم اون کار رو انجام بدم.»

۴-۱- قلدری جنسی

در قلدری جنسی، یک فرد توسط فرد دیگر که نسبت به همسالان خود از لحاظ جسمی قوی‌تر است، قربانی و مورد تعرض قرار می‌گیرد که شامل اظهارات جنسی گستاخانه، لمس ناامن و الفاظ رکیک جنسی است که در بین همسالان رخ می‌دهد. در مواردی دانش‌آموزان پایه پایین‌تر توسط دانش‌آموزان پایه بالاتر در مدرسه مورد انواع قلدری جنسی قرار گرفته‌اند. معلم کد (۳) در این رابطه اظهار داشت فرد قربانی از لحاظ روحی و روانی آسیب می‌بیند و دچار افت تحصیلی می‌گردد او همچنین در این رابطه می‌گوید:

"دانش‌آموز کلاس اول می‌گوید خانم یک روزی که من در حیاط مدرسه بودم این دختر کلاس ششم در پشت بوفه من را تنهایی گیر آورد و اذیت کرد و تهدید کرده است که کارهایی را که می‌گویم انجام بده."

واکاوای تربیت جنسی در سایه برنامه درسی رسمی و غیررسمی: مطالعه ای پدیدارشناسی و همچنین معلم با کد (۷) در رابطه با اظهارات جنسی گستاخانه همسالان نسبت به بدن، جذابیت و ظاهر جنسی یکدیگر که نوعی قلدری جنسی است، تجربه‌ای را بیان می‌کند:

"مسئله دیگر که در کلاس من اتفاق افتاد این بود که گفتند خانم رها به رز گفته: تو به اندازه یک دوست پسر جذابی، حیف سیاهی".

مضمون ۲: خانواده

اولین نهاد تربیتی که شخصیت کودکان در آن شکل می‌گیرد نهاد خانواده است و از جمله عواملی است که نقش حیاتی در شکل‌گیری تربیت جنسی کودکان را ایفا می‌کند. در این میان تابو بودن مسائل جنسی، ایمن نبودن خانواده، عدم آگاهی از مراحل رشد و تحولات روحی سن بلوغ، تربیت گلخانه‌ای و گورستان بلوغ از مهم‌ترین زیر مضامین این بخش شناخته شدند. در این رابطه معلم با کد (۱۰) می‌گوید:

"اکثر اولیا هیچ اطلاعاتی را به این خاطر که گفتن این مسائل زشت هست را در خانه با فرزندان‌شون مطرح نمی‌کنند و فقط تعداد معدودی از خانواده‌ها فرزندان‌شان را از مسائلی که در رابطه با تربیت جنسی است آگاه می‌کنند."

۱-۲- تابو بودن مسائل جنسی

تابو به معنای منع و تحریم شدن از رفتارها و گفتارهایی است که به دلیل عواملی مانند: قومیت، آداب و رسوم، فرهنگ حاکم بر خانواده و جامعه زشت و ممنوع است. در اینجا مصاحبه‌شوندگان متذکر شدند که صحبت در رابطه با تربیت جنسی در خانواده‌ها تابو محسوب می‌شود و اغلب والدین به دلیل نگرش منفی و مکانسیم دفاعی نسبت به مسائل جنسی، در برابر انتقال صحیح تربیت جنسی به دانش‌آموزان مقاومت می‌کنند. مصاحبه‌شونده با کد (۱) معلم دوره ابتدایی مدرسه دخترانه با سابقه می‌گوید:

"چند سال پیش در یکی از مدارس که معلم بودم مدیر مدرسه بروشورهایی درباره تربیت جنسی و نحوه تولیدمثل رو به بچه‌ها داده بود که مدیر با اعتراض و سرو صدای چند نفر از والدین روبه‌رو شد که چرا این بروشورها رو به بچه‌ها دادید و شما دارید در مدارس فساد رو ترویج می‌دهید و واکنش‌های خیلی تنیدی رو نسبت به این مسئله داشتند."

یکی دیگر از معلمان اشاره دارد:

"من بارها با والدینی برخورد داشتم که فکر می‌کنند فرزندانشون نباید در این سن درباره این مسائل آموزش ببیند و شاید این تفکر به خاطر عرفی است که در جامعه ما وجود دارد و اطلاعات کافی در رابطه با این مسائل ندارند."

۲-۲- عدم رعایت حریم ها در محیط خانه توسط والدین و یاد ندادن حریم خصوصی به فرزندان و نحوه مراقبت از آن (ایمن نبودن خانواده)

جو حاکم بر خانه و روابط بین اعضای خانواده به دلیل اینکه فرزندان مدت زمان قابل توجهی را در محیط خانه سپری می‌کنند حائز اهمیت است چون طرز رفتار، گفتار و منش اعضای خانواده در تربیت جنسی آن‌ها تأثیرگذار است. مریان بیان داشتند که دانش‌آموزان هر آنچه را در خانه می‌بینند و اتفاق می‌افتد در مدرسه برای دوستانشان بازگو می‌کنند و جو خانوادگی عاملی تأثیرگذار در بلوغ زودرس و صحبت درباره ازدواج و مسائل جنسی در دانش‌آموزان است. در این خصوص معلم با کد (۱۰) تجربه‌ای را بیان می‌کنند:

"یکی از دانش‌آموزانم در کلاس در رابطه با ازدواج صحبت می‌کرد وقتی علت را ریشه‌یابی کردم متوجه شدم در محیط خانواده در رابطه با این مسائل صحبت شده است و برای پسرعمویش در نظر گرفتنش."

یکی دیگر از معلمان با کد (۶) از تأثیر محیط خانه بر یادگیری تربیت جنسی می‌گوید:

"یک روز در مدرسه یکی از دانش‌آموزان کلاس پنجم می‌خواست دانش‌آموز کلاس اول رو ببوسه، که دانش‌آموز کلاس اولی اجازه نداده بود و گفته بود که مامانم گفته نزارم غریبه‌ها من را ببوسند."

۲-۳- عدم آگاهی از مراحل رشد و تحولات روحی سن بلوغ

یکی از مهم‌ترین اصول برقراری روابط صحیح و سالم والدین با فرزندان، پذیرش و محترم شمردن نیازهای کودک و توجه به تربیت جنسی و رشد طبیعی کودکان از لحاظ جسمی و عاطفی در دوران بلوغ است. مشارکت‌کنندگان اظهار داشتند این ارتباط صمیمانه باعث می‌شود فرزندان در رابطه با عواملی مثل رشد اندام‌های جنسی، عادت ماهیانه و دیگر مسائل مربوط به تربیت جنسی بدون ترس سؤالات را بپرسند. هم‌چنین فرزندان در صورت دریافت پاسخ مناسب از طرف والدینی که نسبت به مراحل رشد و تحولات روحی سن بلوغ و

واکاوی تربیت جنسی در سایه برنامه درسی رسمی و غیررسمی: مطالعه ای پدیدارشناسی

پیشچیدگی‌های تربیت جنسی آگاه هستند، تصویری مثبت نسبت به تغییرات بدن خود داشته باشند. معلم با کد (۷) در این رابطه می‌گوید:

"مادر یکی از دانش‌آموزان وقتی متوجه شد که فرزندش عادت ماهیانه شده است برایش کادو و شیرینی گرفته بود و به مدرسه آورد."

۴-۲- تربیت گلخانه‌ای

گل‌هایی که در محیط مصنوعی گلخانه و متناسب با خواست صاحب گلخانه، بدون اینکه رشد طبیعی خود را طی کنند، پرورش می‌یابند زمانی که در محیط واقعی و به دور از محیط گلخانه قرار می‌گیرند، زود پژمرده می‌شوند. فرزندان هم به‌مثابه گل‌هایی هستند که اگر در محیط قرنطینه‌ای و متناسب با خواست والدین از لحاظ تربیت جنسی رشد کنند، زمانی که در محیط واقعی قرار بگیرند از نظر مربیان حاضر در پژوهش دچار رفتارهای پرخطر جنسی مانند رابطه نامشروع و ابتلا به ایدز خواهند شد. یکی از معلمان با کد (۹) می‌گوید:

"والدین سعی می‌کنند با نگفتن و دور کردن دانش‌آموزان از مسائل تربیت جنسی آن‌ها را در یک محیط قرنطینه‌ای تا زمان ازدواج قرار بدهند و حصار به دور فرزندانشان کشیده شود."

در روایتی دیگر از تربیت گلخانه‌ای معلم با کد (۱۰) می‌گوید:

"والدین اعتراض می‌کنند که برای سن فرزند ما این آموزش‌ها زود بوده است و باعث کنجکاوی دانش‌آموز و انحراف جنسی آن‌ها می‌شود و نیاز نیست تا زمان ازدواج در این رابطه صحبت شود."

۲-۵- گورستان بلوغ

هنگامی که کودکان به سن بلوغ می‌رسند و تغییراتی از لحاظ عاطفی، جسمی و کنجکاوی‌های جنسی در آن‌ها بیدار می‌شود، نیاز است که خانواده آن‌ها را از نشانه‌های بلوغ و عوارض آن آگاه سازند و آن را به‌عنوان یک مسئله طبیعی جلوه بدهند. اما متأسفانه در جامعه و تعدادی از خانواده‌ها، بلوغ، رشد اندام‌های جنسی و پیرو شدن را زشت می‌دانند که فرزندان این خانواده‌ها، فشارهای روحی و روانی زیادی را تجربه می‌کنند و از اینکه عادت ماهیانه شده‌اند نسبت به بدن خود تنفر دارند. بنابراین بلوغ برای این کودکان به‌مثابه گورستانی است که در آن فرزندانی با کفنی از شرم از پیرویی و ترس از رشد اندام‌های جنسی در آن زنده به گور شدند.

معلم با کد (۱۰) در رابطه با ترس از پریودی می گوید:

"یکی از دانش آموزانم در مدرسه پریود شد، که با حالتی وحشت زده و گریان می گفت که خانم بدنم ناقص شده است و اگر مادرم بفهمد مرا تنبیه می کند."

مضمون ۳: نداشتن نظارت کافی بر رسانه ها و منابع اطلاعاتی عملکرد نامناسب رسانه ها

و بی توجهی به پیشگیری قبل از درمان و یا ارائه الگوهای نامناسب

امروزه رسانه ها به عنوان شاهره اطلاعاتی و ارتباطی نقش کلیدی را در یادگیری رفتار هر فرد دارد و از نظر معلمان با توجه به عمومیت یابی و دسترسی به انواع رسانه از جمله: اینترنت، تلفن همراه، کتاب و بروشور در جامعه کنونی، نقش رسانه در تربیت جنسی بیشتر خودنمایی می کند و اثرات مثبت و منفی را در مخاطبان بر جای می گذارد. برای این مؤلفه سه زیر مضمون اینترنت، تلفن همراه، کتاب و بروشور به دست آمد و در ادامه به صورت جداگانه به هر کدام خواهیم پرداخت. معلم با کد (۶) بیان می کند:

"در جامعه کنونی دسترسی دانش آموزان به رسانه ها افزایش یافته است و کودکان ممکن است از طریق شبکه های اجتماعی، فضای مجازی و اینترنت اطلاعات نامناسب را به دست آورند که باعث انحراف جنسی در آن ها شود."

۱-۳- دریافت اطلاعات از منبع نامعتبر

مصاحبه شوندگان اظهار داشتند که فضای جامعه کنونی نسبت به قبل آزادتر شده است و دانش آموزان به راحتی می توانند به اینترنت دسترسی داشته باشند و اطلاعات و کنجکاوی های جنسی خود را از این منبع به آسانی سرچ و دریافت کنند که ممکن است با دریافت اطلاعات ناپسند و نامناسب سبب بزهکاری و بلوغ زودرس آن ها می شود یکی از معلمان با کد (۱۰) بیان می کند:

"من حتی دیدم که سر کلاس یکی از بچه ها به دوستانش گفت که برو تو اینترنت کلمه سکس رو بزن خودش فیلم و عکس ها رو بالا میاره"

معلم کد (۱۲) با ۵ سال سابقه در خصوص دسترسی سریع به اینترنت اظهار داشت:

"با توجه به اینکه ما در کشورمان چهارچوب خاصی برای استفاده از اینترنت نداریم، دانش آموزان محتوای نامناسب جنسی را از اینترنت دریافت می کنند که متناسب با سنشان نیست."

مضمون ۴: مدرسه

نقش مدرسه به عنوان یک نهاد اجتماعی و مکمل خانواده در تربیت جنسی دانش آموزان حائز اهمیت است و دانش آموزان بسیاری از مسائل جنسی را در مدرسه فرامی گیرند. با توجه به روایت مصاحبه شوندگان عدم آگاهی معلمان از نحوه انتقال مفاهیم تربیت جنسی، وجود دوگانگی در رفتار متربیان تربیت جنسی و فضای فیزیکی نامناسب به عنوان زیر مضمون به دست آمد. یکی از معلمان حاضر در پژوهش با کد (۴) اظهار می کند:

"به نظر من مدارس ما نیاز است در رابطه با هویت جنسی بچه ها مثلاً اینکه یک دختر چه اندام های خصوصی دارد، اینکه شرایط بلوغ چه مواردی هستند، یا چه تغییراتی در بدنشان ایجاد می شود آموزش هایی را در نظر بگیرد چون بچه از زمانی که پیش دبستانی است و در مورد اندام های جنسی کنجکاو است و بهتر است که در این مورد اطلاعاتی متناسب با سنشان را آموزش ببینند."

۴-۱- عدم آگاهی معلمان از نحوه انتقال مفاهیم جنسی تربیت آن

یکی از مهم ترین مهارت های برقراری ارتباط مؤثر با دانش آموزان نحوه انتقال پیام به صورت صریح و آشکار است. نحوه انتقال مفاهیم جنسی می تواند بر روابط معلم با دانش آموز تأثیر بگذارد در صورتی که در ارتباط با دانش آموز ابهامی وجود داشته باشد، برداشت های متفاوتی از پیام خواهد شد. در روایت های این پژوهش، اکثریت معلمان بیان کردند که نمی دانند چگونه و به چه صورت پاسخگوی کنجکاوی های جنسی دانش آموزان باشند که بتوانند مفاهیم مربوط به تربیت جنسی را متناسب با سن و با بیان مناسب انتقال بدهند. معلم با کد (۲) می گوید:

"حقیقتاً الان من خودم نمی دانم که از کجا و چه طور باید این آموزش ها را شروع کنم و چگونه اطلاعات را در اختیار دانش آموزان قرار دهم."

در روایتی دیگر معلم با کد (۴) در رابطه با عدم انتقال صحیح مسائل جنسی به دانش آموزان می گوید:

"یک نمونه بارز در این رابطه، خودم هستم که هنگام صحبت درباره مسائل جنسی با دانش آموزان، نمی توانم خیلی راحت با بچه ها در این مورد صحبت کنم و نمی دانم به چه نحو و چگونه این مطالب را انتقال دهم."

۲-۴- وجود دوگانگی در رفتار مربیان تربیت جنسی

باتوجه به اظهاراتی که معلمان داشتند، تعدادی از کارکنان مدرسه در برخورد با سوالات جنسی دانش‌آموزان از قبیل سوال در رابطه با رشد اندام‌های جنسی، علت پرئود شدن، و همچنین رفتارهای جنسی مانند بوسیدن لب، رفتارهای تند و دیدگاه تعصبی داشتند و صحبت در رابطه با آن را مسئله‌ای ممنوع قلمداد می‌کردند. این باعث می‌شد که نه معلمان دیگر و نه دانش‌آموزان بتوانند بدون ترس و احساس شرم در این رابطه صحبت کنند و راهکاری برای حل مسائل تربیت جنسی دانش‌آموزان از قبیل داشته باشند. یکی از معلمان با کد (۸) می‌گوید:

"دلیل پنهان‌کاری مسائل جنسی توسط دانش‌آموزان این است که با برخورد تعصبی معلمان، مدیر و معاون آموزشی روبه‌رو شوند."

دیدگاه محدود معلمان نسبت به مسائل جنسی را می‌توان از دل مصاحبه با معلم کد (۴) با ۹ سال سابقه به‌خوبی فهمید:

"یک‌بارم سال اول خدمتم بود به بچه کلاس دومی تو اون کلاس اینو گفته بود بعد زنگ زدن پدر و مادرش که بچه‌ات بی ادب و فلان حرفارو زده پدرش روانشناس و مادرشم مشاور بود. پدرشم در مورد این موضوعات جنسی در دفتر حرف زده بود. حالا من حضور نداشتم تو دفتر ولی زنگ تفریح رفتم همکاران گفتن پدرش از خودش بدتر در مورد مسائل جنسی صحبت کرده."

در روایتی دیگر، معلم با کد (۱۱) می‌گوید:

"من که مخالفم و هیچ راهکاری نمی‌دم بهشون میگم زود واسه درک این مسئله چون ناخودآگاه ذهنشون می‌ره سمتش. کنجکاو می‌شن به نظرت زود نیست با یه دختر ۱۲، ۱۰ ساله در مورد ازدواج و مسئله جنسی حرف زد؟"

۳-۴- فضای فیزیکی نامناسب

فضای فیزیکی مدرسه و معماری آن مانند سایر عوامل مدرسه یکی از عوامل مؤثر در تربیت کودکان است و از آنجایی که دانش‌آموزان مدت قابل‌توجهی از زمان خود را در مدرسه می‌گذرانند بنابراین موقعیت قرارگیری هر بخش و امنیت ساختمان حائز اهمیت است. از طرف دیگر نقش این عامل را می‌توان در روایت‌های مصاحبه‌کنندگان در تربیت جنسی

واکاوای تربیت جنسی در سایه برنامه درسی رسمی و غیررسمی: مطالعه ای پدیدارشناسی دانش‌آموزان مشاهده کرد. فضای فیزیکی نامناسب مانند قابل دید نبودن بخشی از فضاهای مدرسه می‌تواند منجر به رخ دادن رفتارهای پرخطر جنسی در دانش‌آموزان شود. معلم با کد (۳) می‌گوید:

"مدرسه دوتا حیاط مستقل داشت، و دانش‌آموز کلاس اول می‌گوید خانم یک روزی که من در حیاط مدرسه بودم این دختر کلاس ششم در پشت بوفه من را تنهایی گیر آورد و اذیت کرد." در رابطه با فضای فیزیکی نامناسب و نقش آن در تربیت جنسی، معلم با کد (۹) بیان می‌کند:

"در کلاسی که من تدریس می‌کردم، پنجره کلاس رو به خیابان بود که یک روز در حال تدریس کردن بودم که متوجه شدم دوتا از دانش‌آموزان در حال پیچ‌پیچ کردن هستند و مدام به بیرون نگاه می‌کنند، وقتی به بیرون نگاه کردم متوجه شدم دوتا پسر در حال رد شدن بودند." سوال دوم پژوهش: کدام یک از این مولفه‌ها نقش بیشتری را در تربیت جنسی دانش‌آموزان دختر براساس نظر معلمان ایفا می‌کنند؟

در پاسخ به سوال دوم پژوهش با توجه به بررسی و تحلیل مصاحبه معلمان، مشاهده شد که در تمام مصاحبه‌ها به ترتیب مضمون‌های همسالان (مشاهده رفتار جنسی)، خانواده (تابو بودن و تربیت گلخانه‌ای)، مدرسه (دیدگاه تعصب آمیز) و رسانه (دسترسی سریع به اینترنت) دارای بیشترین تکرار و فراوانی بودند که در تربیت جنسی دانش‌آموزان نقش دارند و تأکید بیشتری بر روی این مضمون‌ها و زیرمضمون‌های مذکور شده بود.

جدول ۳: مضمون‌ها و زیرمضمون‌های پرتکرار در مصاحبه

مضمون	زیرمضمون	تعداد فراوانی	نمونه اظهارات شرکت کنندگان
همسالان	مشاهده رفتارهای جنسی	۱۳	- یکی از دانش‌آموزان پایه ششم اولمه بود، دوستاش رو جمع کرده بود و درباره اینکه پیروید شده و اتفاقات این دوران باهاشون صحبت کرده بود.
			- یکی از بچه‌ها فیلم‌های خارجی ماهواره رو دیده بود و از بچه‌ها خواسته بود تو کلاس حرکات اونارو با هم تمرین کنند.
خانواده	تابو بودن مسائل جنسی	۱۱	در فرهنگ ما، خانواده‌ها در رابطه با آگاهی از مسائل جنسی، بیشتر مقابله می‌کنند تا همکاری و آن را ضدارزش می‌دانند.
			خانواده‌ها به مسائل و تربیت جنسی بعنوان مسئله‌ای تابو نگاه

مضمون	زیرمضمون	تعداد فراوانی	نمونه اظهارات شرکت کنندگان
تربیت گلخانه‌ای	۱۰		می‌کنند به طوریکه در طی برخوردهایی که با چندتا از مادران در مدرسه داشتم که درباره تربیت جنسی مانند بهداشت دوران پیروزی، ارتباط با جنس مخالف، بلوغ و حریم خصوصی بدن با فرزندان‌شان صحبت کنم، اکثراً معتقد بودند که دانستن این مسائل جنسی، به ضرر فرزند ما خواهد بود
			یکی از والدین می‌گفت: «چه لزومی داره که دانش‌آموز در سنین ابتدایی از مسائل جنسی آگاه شود و این صحبت‌ها باعث بلوغ زودرس بچه‌ها می‌شود.
وجود دوگانگی مدرسه	در رفتار متربیان تربیت جنسی	۹	در صحبت‌هایی که با والدین در رابطه با تربیت جنسی فرزندان‌شان داشتم به نظرم آن‌ها حساری رو به دور فرزندان‌شان کشیده‌اند، اغلب می‌گفتند ما هنوز در خانه در رابطه با بلوغ، پیروزی با بچه‌ها صحبت نمی‌کنیم و در جو خانواده ما این مسائل مطرح نیست، چون باعث می‌شود که نسبت به این مسائل کنجکاو شوند و چشم و گوش‌شان باز شود
			-کادر مدرسه نگاه تعصبی به صحبت درباره تربیت جنسی داشتند و خط قرمز آنها محسوب می‌شد.
سهل الوصول بودن اینترنت	۷		- بنظرم در رابطه با مسائل جنسی و ازدواج نباید در سنین ابتدایی صحبت شود، چون ناخودآگاه ذهن‌شون به سمت این مسائل میره.
			در دفتر معلمان نشسته بودیم که یکی از همکاران گفتند مادر فلان دانش‌آموز از من خواسته است که با توجه به اینکه بچش در حال نزدیک شدن به سن بلوغ است در این رابطه مدرسه برای بچه‌ها صحبت‌هایی داشته باشد. که مدیر با لحنی تند گفت نیاز به مطرح کردن این مباحث در مدرسه نیست، فردا در سطح شهر پخش می‌شود که در مدرسه ما مسائل جنسی آموزش داده می‌شود
در سال‌های اخیر، به دلیل شیوع بیماری کرونا و مجازی شدن آموزش دسترسی دانش‌آموزان به اینترنت نسبت به قبل بیشتر شده به طوری که در کلاس من یکی از دانش‌آموزان به بقیه دوستانش می‌گفت که چطوری در اینترنت، عکس‌های مستهجن سرچ کنند که یکی از دانش‌آموزان اومد و اتفاق رو به من گفت.			

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر به منظور بررسی نقش مؤلفه‌های برنامه درسی رسمی و غیررسمی در تربیت جنسی دانش‌آموزان دختر دوره ابتدایی در شهرستان سرابله انجام شد. نقشی که هرکدام از مؤلفه‌های برنامه درسی رسمی و غیررسمی در آگاهی و یادگیری دانش‌آموزان از تربیت جنسی در زندگی دارد، حائز اهمیت است. یافته‌های پژوهش نشان داد که مؤلفه‌های برنامه-درسی رسمی و غیررسمی در تربیت جنسی در ۱۴ زیرمضمون و چهار مضمون کلی همسالان، خانواده، رسانه و عوامل مدرسه طبقه‌بندی شدند. به‌طورکلی نتایج حاکی از آن است که مؤلفه‌های برنامه درسی رسمی و غیررسمی، در مواجهه با مبحث تربیت جنسی، تک‌بعدی نبوده و تمام مضامین در کنارهم در تربیت جنسی دانش‌آموزان نقش دارند که با توجه به نظر معلمان به ترتیب زیرمضمون‌های مشاهده رفتارجنسی، تابو بودن، تربیت گلخانه‌ای، وجود دوگانگی در رفتار متربیان تربیت جنسی و سهل‌الوصول بودن اینترنت نقش بیشتری را در تربیت جنسی دانش‌آموزان ایفا می‌کنند.

نمودار ۱: نمودار نقش مضمون و زیرمضمون‌ها در تربیت جنسی

با توجه به نمودار ۱ مصاحبه‌شوندگان پژوهش حاضر در روایت‌های خود بیشتر بر نقش همسالان که در راس هرم قرار دارد و از اهمیت بیشتری در یادگیری رسمی و غیررسمی تربیت جنسی دانش‌آموزان تاکید داشتند که به مواردی همچون ارتباط با جنس مخالف بعنوان یک ارزش و کم‌نیابردن در گروه همسالان اشاره کردند که با نتایج پژوهش‌های (Aihie & Okei, 2022; farajian & honarparvaran, 2020) همسو است. با توجه به بررسی‌هایی صورت گرفته از روایت‌های مصاحبه‌شوندگان به نظر می‌رسد عواملی مانند

غفلت و ناآگاهی خانواده‌ها و همچنین نگرش محدود و برخورد تند مربیان با دانش‌آموزان زمانی که مسائل مربوط به تربیت جنسی را مطرح می‌کنند، باعث شده است که دانش‌آموزان اطلاعات جنسی خود را از منابع غیرمعتبر مانند گروه دوستان دریافت کنند که بعضاً صدمات جبران ناپذیری را به دنبال دارد.

بخشی از یافته‌ها، حکایتگر عاملیت خانواده است چرا که تابوهای فرهنگی حاکم بر جامعه و جو سنتی اکثریت خانواده‌ها منجر به این شده است که فرزندان از ترس دیدگاه محدود والدین و باورهای سنتی از صحبت درباره با مسائل جنسی خود امتناع می‌کنند که با نتایج پژوهش (Toucho, 2022) هم راستا است. از طرفی دیگر والدین نسبت به صحبت در رابطه با تربیت جنسی در مدرسه از طرف معلمان واکنش تندی خواهند داشت که با نتایج پژوهش (Ullman et al, 2022) از آن جهت ناهمسو است، که آنان نشان دادند افزایش آگاهی جنسی منوط بر مطرح کردن آن از طرف معلمان است. همچنین باید توجه داشت دانش‌آموزان بخشی از یادگیری‌های جنسی خود را در محیطی غیررسمی تحت عنوان محیط خانه فرامی‌گیرند، که در این پژوهش به عنوان یک زیر مضمون شناخته شده است و با نتایج پژوهش (Torbaty et al, 2020) که بر ارائه رفتارهای مناسب و جو موجود در خانواده تأکید داشته‌اند همسو است. یکی دیگر از زیرمضمون‌ها گورستان بلوغ است، به جهت اینکه در خانواده‌های سنتی در سنین بلوغ با فرزندانشان در رابطه با مسائل آن صحبتی صورت نمی‌گیرد و دانش‌آموزان اطلاعات درستی را در این رابطه از جانب خانواده‌ها دریافت نمی‌کنند، باعث می‌شود که دانش‌آموزان نگرانی‌ها و ابهاماتی که نسبت به تغییرات فیزیولوژیکی و روانی ناشی از دوران بلوغ از بدن خود دارد، در گورهایی در گورستان بلوغ دفن کنند. که با نتایج پژوهش (Goli & Mohammadi Ahmad Abadi, 2019) درباره دوران بلوغ هماهنگی دارد.

از دیگر نتایج، نقش مدرسه در تربیت جنسی دانش‌آموزان است که در آن کارکنان مدرسه از جمله معلم مدیر و معاونین به دلیل عدم انتقال صحیح مسائل جنسی و همچنین نگرش تعصب‌آمیز نسبت به سؤالات و رفتار جنسی دانش‌آموزان، باعث شده‌اند که دانش‌آموزان از بیان ابهامات کنجکاو‌های جنسی خود احساس ترس از تنبیه و شرم داشته باشند که با نتایج پژوهش‌های (Plaza et al, 2021; saeedy rezvani, 2018) مرتبط است. فضای

واکاوای تربیت جنسی در سایه برنامه درسی رسمی و غیررسمی: مطالعه ای پدیدارشناسی

فیزیکی نامناسب مدرسه یکی دیگر از زیرمضمون‌ها است، چون در تعدادی از مدارس فضاهایی تحت عنوان نقاط کور وجود دارند، که ازسوی مسئولین مدرسه برروی آن‌ها نظارتی نیست، و همین باعث می‌شود که مواردی مانند قلدری از سوی دانش‌آموز پایه‌های بالاتر و انجام رفتارهای نامناسب جنسی از سوی دانش‌آموزان صورت می‌گیرد. که با نتایج پژوهش‌های (Hashemi et al, 2016; Mohebi Amin et al , 2016) که بر ساختار و محیط فیزیکی مدرسه تأکید داشته‌اند، هماهنگ است.

مصاحبه‌شوندگان حاضر در پژوهش از سهل الوصول بودن اینترنت تحت زیر مضمون عامل رسانه سخن به میان آوردند. با توجه به اینکه در چند سال اخیر به دلیل ظهور پاندمی کرونا و مجازی شدن آموزش دسترسی دانش‌آموزان به اینترنت و تلفن همراه نسبت به سال‌های قبل افزایش داشته است، دانش‌آموزان بسیاری از اطلاعات نادرست جنسی را از طریق دیدن فیلم‌های پورن، عکس‌های مستهجن و شبکه‌های اجتماعی دریافت می‌کنند که منجر به بلوغ زودرس در آن‌ها می‌شود و با نتایج یافته‌های برخی از مطالعات (Ardiana & Loekito, 2019; Khalajabadi farahani, 2019) همسو است.

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده، موضوع نقش مؤلفه‌های برنامه درسی رسمی و غیررسمی در تربیت جنسی دانش‌آموزان دختر دوره ابتدایی، پدیده‌ای تک‌بعدی نیست بنابراین هرکدام از مؤلفه‌ها با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش مکمل یکدیگر هستند و در تربیت جنسی دانش‌آموزان نقش دارند که با نتایج پژوهش (Mobaraki & Sharghi, 2019) که بر نقش استفاده از شبکه‌های اجتماعی و اینترنت بر نگرش دوستی با جنس مخالف اشاره کرده است، همسو است.

پیشنهادهای

در پایان در رابطه با پیشنهادهای پژوهش؛ محققین توصیه می‌کنند که موضوعاتی همچون واکاوای مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان در تربیت جنسی در خانواده‌های با فرهنگ سنتی و مدرن و همچنین در مدارس چندپایه و پژوهش دیگر با عنوان ارزیابی پدیده قلدری جنسی در مدارس در تمام مقاطع تحصیلی در هر دو جنسیت دختر و پسر مطالعاتی صورت گیرد. همچنین پیشنهاد می‌شود که به جهت شکافی که بین دو نهاد خانواده و مدرسه در رابطه با

تربیت جنسی وجود دارد، مدارس کلاس‌های آموزشی در رابطه با تربیت جنسی به صورت مشترک برای والدین و کارکنان مدرسه برگزارکنند.

References

- Abroampa, W. K. (2020). The Hidden Curriculum and the Development of Latent Skills: The Praxis. *Journal of Curriculum and Teaching*, 9(2), 70-77.
- Aihie, O. N., & Okei, O. V. (2022). Teachers' Perception of Peer-Bullying Among Secondary School Students in Benin City. *Rivers State University Journal of Education*, 25(1), 180-188
- Alborzi, S., Movahed, M., Ahmadi, A., & Tabiee, M. (2019). Investigating High-Risk Sexual Behaviors and Related Social and Cultural Factors among Youth of Shiraz City. *Iranian Population Studies*, 5(2), 157-184.
- Amini, M., Tammanaei Far, M. R., & Pashaei, R. (2012). Sexual Education in Iranian High School Curricula. *Journal of Curriculum Research*, 1(1), 169-202
- Ardiana, D. P. Y., & Loekito, L. H. (2019, February). Perancangan multimedia interaktif untuk materi perlindungan anak terhadap pelecehan seksual berbasis mobile. In *SENADA (Seminar Nasional Manajemen, Desain Dan Aplikasi Bisnis Teknologi)* (Vol. 2, pp. 216-222).
- Cotter, A. (2021). Intimate partner violence in Canada, 2018: An overview. *Juristat: Canadian Centre for Justice Statistics*, 1-23.
- Dehghani, M. (2023). Analysis and Criticism of the Book "Basics of Curriculum Planning for Elementary Education". *Critical Research Journal of Humanities Texts and Programs*, 23(3), 57-82.
- Dehghani, M. (2024). Identifying the dimensions and skills necessary for effective teaching in virtual education from the perspective of university professors: A phenomenological study using the Georgi method. *Journal of Education and Learning Studies*, 16(1), 316-289.
- Dehghani, M., & Fakhar, N. (2025). Evaluating the status of local adult education learning centers in Mazandaran province and providing solutions for their quantitative and qualitative improvement. *Educational Planning Studies*, 13(26), 127-149.
- Ebrahimi, S. R., & Dehghani, M. (2021). Turning from Face-to-Face classes to virtual classes: Challenges, opportunities, and how high school students deal with it. *Teaching and Learning Research*, 17(2), 165-182. doi: 10.22070/tlr.2022.14509.1113
- Elliot, D. L., Baumfield, V., Reid, K., & Makara, K. A. (2016). Hidden treasure: Successful international doctoral students who found and

- harnessed the hidden curriculum. *Oxford Review of Education*, 42(6), 733-748.
- Espinosa, A. L. H., & Barraza, A. R. (2021). Elementary School Teachers and Sex Education in Mexico: The Case of Veracruz. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 13(5), 589-598.
- Etemadzadeh, H. A., & Nouri, A. (2019). Identifying and categorizing the issues related to sexuality and gender posed by elementary students. *CURRICULUM PLANNING KNOWLEDGE & RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES*, 15(32 (59), 46-61.
- farajian, hadis, honarparvaran, nazanin. (2019). Phenomenological analysis of Adolescents Sexual Conflicts. *Journal of New Strategies in Psychology and Educational Sciences*, 2(3).
- Ghadiriyānpour, S., Abbāsi, E., & Kiyān, M. (2021). Investigating the status and role of sex education at primary school level and providing an educational framework. *Journal of Educational Innovations*, 20(3), 217-238. doi: 10.22034/jei.2021.246381.1611
- Ghalavannd, Z. (2023). Designing a Sexual Education Curriculum Model for Middle Schools: A Model Based on Grounded Theor. *Journal of research in Curriculum Studies*, 2(2), 1-27.
- Ghalavannd, Z., SAMADI, P., Ahmadi, P., & keshti Aray, N. (2021). Identification of sexual education curriculum in the education system Iran. *CURRICULUM PLANNING KNOWLEDGE & RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES*, 17(40 (67)), 111-129.
- Goli, F., & Mohammadi Ahmad Abadi, N. (2019). The Effect of Sexual Education on Mothers' Knowledge, Attitude and Practice in Responding to their Daughters' Questions. *J Child Ment Health*, 6 (2), 81-92.
- Gonick, M., & Conrads, J. (2022). Gender, Sexuality, Adolescence, and Identity in Schooling. In *Oxford Research Encyclopedia of Education*.
- Grossman, J. M., Tracy, A. J., Charmaraman, L., Ceder, I., & Erkut, S. (2014). Protective effects of middle school comprehensive sex education with family involvement. *Journal of School Health*, 84(11), 739-747.
- Guderzi, Z. (2017). Examining the role of hidden curriculum components with the approach of sexual education of female students of the first secondary level of Borujard city (Al-Zahra University, Borujard, Iran)
- Hashemi., S. A., & Khodabakhshi Sadegh Abadi, F. (2016). Hidden curriculum and its role in schools, new developments in behavioral sciences, 2 (8), 28-42.

- He, X. (2022). Analysis on the Current Situation and Countermeasures of Family Sex Education for Preschool Children. *International Journal of Management and Education in Human Development*, 2(01), 220-222.
- Jin, X. (2021). The characteristics and relationship of parental sexual knowledge and sex education attitude to young children.
- Kamaie, R., & karamollahi, N. (2023). A Critical Study on the Policies of the Iranian Education System in Sexual Education of Adolescents. *Journal of Islamic Education*, 18(43), 25-47. doi: 10.30471/edu.2022.8438.2557
- Khalajabadi farahani .(2019). Sexually Explicit Materials in Internet & Cyber Space and itsRole in inter-personal relationship among Adolescents Aged 15-18 Years in Tehrans. *Journal of Family Research*, 15(1), 127-153.
- Khavari, S., Seraji, F., & yousefzadeh chosari, M. (2023). Technological Entrepreneurship Curriculum in Elementary School: A Systematic Review Method. *Journal of Curriculum Studies*, 18(68), 57-78.
- Lodge, A., Duffy, M., & Feeney, M. (2022). 'I think it depends on who you have, I was lucky I had a teacher who felt comfortable telling all this stuff'. Teacher comfortability: key to high-quality sexuality education? *Irish Educational Studies*, 1-18.
- Mobaraki, E., & SHARAFI, M. (2019). The relation of using satellite, Internet and virtual social networks on the attitude toward friendship with the opposite sex before marriage (Case study: Students of Arak University). *NEW MEDIA STUDIES*, 5(18), 131-166.
- Mohamad baygi, R., faghihi, A., & Nateghi, F. (2019). Transdisciplinary Commitments in University Curriculum. *Theory and Practice in the Curriculum*, 6(12), 141-166.
- Mohebbi Amin, S., and Azfar, A., Rabiei, M., Badie, Z., Ravanshad, Y., Heydarzadeh, H., & Safari Marjan, S. (2016). Investigation and evaluation of the hidden curriculum of the pediatric department of Mashhad University of Medical Sciences. *Journal of Medical Education Development*, 9(21), 5-15.
- Mosapour, N., Falahati, L., & Mazinsni, M. (2018). A Study of the Effects of Informal Curriculum of Teacher Training University on Realization of Educational Goals. *Journal of Curriculum Studies*, 12(47), 1-36.
- Nadeem, A., Cheema, M. K., & Zameer, S. (2021). Perceptions of Muslim parents and teachers towards sex education in Pakistan. *Sex Education*, 21(1), 106-118.

- Olson, A. (2022). Examining Consent Education as a Preventative Measure for Sexual Violence, Harassment, and Bullying in Adolescents.
- Onyeodi, I. A., Ladi-Akinyemi, T. W., & Kanma-Okafor, O. J. (2022). Parental Knowledge, Attitude and Practice of Adolescent Sex Education in Yaba, Lagos, Nigeria. *Journal of Community Medicine and Primary Health Care*, 34(1), 99-116.
- Pillay, J. (2022). A Scoping Review of Learners' Perceptions on What Influences Teachers' Approaches to Teaching Comprehensive Sexuality Education in South African Schools. *Educational Research for Social Change*, 11(1), 1-9.
- Plaza-del-Pino, F. J., Soliani, I., Fernández-Sola, C., Molina-García, J. J., Ventura-Miranda, M. I., Pomares-Callejón, M. Á., ... & Ruiz-Fernández, M. D. (2021, March). Primary school teachers' perspective of sexual education in Spain. A qualitative study. In *Healthcare*, 9 (3), 287.
- Porhadian, Z., & Qarabaghi, H. (2019). Examining the objectives of sex education and levels of the educational system (preschool, primary school, first secondary, second secondary). The third international conference of psychology, educational sciences, social sciences and humanities.
- Razavi Fard, B., RobatJazy, M., & Omrani, G. (2018). Prevention of Sexual Victimization in Social Networks. *The Judiciary Law Journal*, 82(104), 39-65.
- S, J. (2015). A Phenomenography of Teacher-Student Instructional Interactions. *Journal of Curriculum Studies*, 10(38), 5-36.
- Saeedi Rezvani, M., Gholami, F., and Bagheri, H. (2019). Key Competencies of a Sex Education Instructor. *Curriculum Research*, 9(2 (18)), 163-199.
- Saeedy rezvani, M. (2018). There is not. *Foundations of Education*, 8(1), 160-173.
- Tahmasebzadeh, D., Mahmoodi, F., & farajpor F. The Role of Hidden Curriculum Components in the Professional Adaptation of Tabriz University Students. *Educ Strategy Med Sci* 2018; 11 (4) :78-87
- Thomas, B., & Booth-McCoy, A. N. (2020). Blackface, implicit bias, and the informal curriculum: shaping the healthcare workforce, and improving health. *Journal of the National Medical Association*, 112(5), 533-540.
- Torbati, S., Tajik Esmaeeli, S., & Khosravi, N. (2020). Qualitative study of adolescent sexual education and its underlying factors with emphasis on interpersonal relationships with parents (Case study: parents in

- Tehran). Medical Journal of Mashhad university of Medical Sciences, 63(Special Psychology), -. doi: 10.22038/mjms.2020.18375
- Tucho, A. E. (2022). Who Is Who in the Teaching of Sex Education? A Lesson Learned from the'Safuu'Oromo Tradition of East Africa. Journal of Education and Learning, 11(2), 49-53.
- Ullman, J., Ferfolja, T., & Hobby, L. (2022). Parents' perspectives on the inclusion of gender and sexuality diversity in K-12 schooling: Results from an Australian national study. Sex Education, 22(4), 424-446.

